

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

معاونت امور اقتصادی

توسعه منطقه‌ای در روستاها

ابزارهای تحلیلی و سیاست‌های عمومی

آندره تره و فردریک والت

ترجمه: دکتر شهرام رئیسی دهکردی
با همکاری رقیه اکبری افروزی و علی اسماعیلی خوشمردان

سرشناسه	: تور، آندره
عنوان و نام پدیدآور	: توسعه منطقه‌ای در روستاها: ابزارهای تحلیلی و سیاست‌های عمومی / تألیف آندره تره و فردریک والت؛ ترجمه رقیه اکبری افروزی و علی اسماعیلی خوشمردان.
مشخصات نشر	: تهران: پیک نور، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۷ ص.
شابک	: 978-964-7615-59-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: Regional development in rural areas : analytical tools and public policies
موضوع	: Tor
موضوع	: عمل منطقه‌ای
موضوع	: Regional planning
شناسه افزوده	: اکبری افروزی، رقیه، ۱۳۶۷ - مترجم
شناسه افزوده	: اسماعیلی خوشمردان، علی، ۱۳۶۸ - مترجم
رده بندی کنگره	: HQ۷۸۰/۶۸۰۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۴۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۷۱۶۷۰

توسعه منطقه‌ای در روستاها (ابزارهای تحلیلی و سیاست‌های عمومی)	نویسندگان
آندره تره و فردریک والت	سال انتشار
۲۰۱۶	مترجمان
دکتر شهرام رئیسی دهکردی با همکاری رقیه اکبری افروزی و علی اسماعیلی خوشمردان	ناشر
پیک نور	ویراستار
محمد حسینی، حسین کاظمی	طراح جلد
مجتبی طاهری	تاریخ انتشار
زمستان ۱۳۹۶	نوبت چاپ
اول	انتشارات
پیک نور	

فهرست مطالب

۱	سخن آغازین
۳	سخن مترجمان
۷	فصل ۱. مقدمه
۷	چکیده
۹	۱-۱. تحولات عمیق در روستا منجر به بازنمایی انتزاعی این نواحی شده است
۱۳	۱-۲. نواحی متنوع، پراکنده و به شدت متباین
۱۶	۱-۳. سیاست‌های عمومی برای توسعه روستا دستخوش تغییرات بسیار مهمی شده است
۱۹	۱-۴. مداف این کتاب
۲۳	منابع و مآخذ فصل اول
۲۵	فصل ۲. مفاهیم و تعاریف مورد استفاده در مطالعات روستایی و منطقه‌ای
۲۵	چکیده
۲۶	۲-۱. مفاهیم روستایی و زندگی روستایی: چه چیزی در خطر است؟
۳۸	۲-۲. مروری بر مفهوم توسعه
۴۱	۲-۳. پیرامون مناطق و سرزمین‌ها
۴۴	منابع و مآخذ فصل دوم
۴۷	فصل ۳. توسعه منطقه‌ای و سرزمینی در رویکردهای گذشته تا معاصر
۴۷	چکیده
۴۸	۳-۱. رویکردهای توسعه متوازن: رشد یکنوا و نظریه اقتصاد به
۵۰	۳-۲. رویکردهای توسعه نامتوازن
۵۲	۳-۳. رویکرد سیستمی: پیشگامان توسعه سرزمینی
۵۸	۳-۴. توسعه به مثابه فرایند پویای مرتبط با رویه‌های نوآورانه
۶۱	منابع و مآخذ فصل سوم
۶۵	فصل ۴. سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه منطقه‌ای
۶۵	چکیده
۶۷	۴-۱. رویکردهایی از منظر توازن و رشد منطقه‌ای
۶۹	۴-۲. رویکردهایی از منظر نابرابری‌های درون و بین منطقه‌ای
۷۲	۴-۳. جایگاهی ویژه برای نوآوری: عصر پارک‌های فناوری و خوشه‌های رقابتی
۷۵	۴-۴. روندی به سمت سیاست‌های عمومی غیرمتمرکز

۵-۴. حکمرانی سرزمینی، ساختار نوظهور قاعده‌گذاری‌های بومی سرزمینی..... ۷۹

منابع و مآخذ فصل چهارم..... ۸۶

فصل ۵. در جستجوی توسعه روستایی..... ۸۹

چکیده..... ۸۹

۱-۵. الگوی نوسازی کشاورزی: رویکرد تکنیکی با تمرکز بر تولید کشاورزی..... ۹۲

۲-۵. چالش‌های الگوی تکنیکی و شناسایی ابعاد انسانی و اجتماعی توسعه..... ۹۴

۳-۵. توجه به تنوع محلی، قابلیت‌های جمعی و تقاضاهای در حال افزایش..... ۹۵

۳-۵-۱. رویکرد شبکه‌های محلی..... ۹۶

۳-۵-۲. افزایش توانمندی‌ها و قابلیت‌ها..... ۹۷

۳-۵-۳. رویکرد جامعه مدنی..... ۹۸

۴-۵. الگو جدید..... ۹۹

۵-۵. رویکردهای در خصوص مسئله توسعه در تحلیل‌های روستایی..... ۱۰۵

منابع و مآخذ فصل پنجم..... ۱۰۹

فصل ۶. سیاست‌های توسعه روستایی: مثالی از برای: راهی طولانی به سمت یکپارچگی و پایداری..... ۱۱۳

چکیده..... ۱۱۳

۱-۶. سیاست مشترک کشاورزی قبل از ۲۰۰۰: شکل‌گیری تدریجی سیاست توسعه روستایی.....

اروپایی..... ۱۱۸

۲-۶. سیاست‌های بعد از سال ۲۰۰۰: تأیید اهمیت روستایی و نگرانی‌های فزاینده زیست‌محیطی.....

..... ۱۲۱

۳-۶. نگاه جامع‌تر به مناطق و سرزمین‌ها در سیاست توسعه روستایی اروپا..... ۱۲۴

۴-۶. سیاست اروپا ۲۰۲۰: نقش نواحی روستایی در زمینه تخصصی شدن هوشمند چه خواهد بود؟..... ۱۲۹

۴-۶-۱. مفهوم تخصصی شدن هوشمند..... ۱۳۰

۴-۶-۲. روستای هوشمند؟..... ۱۳۲

۵-۶. رویکردهای جدید توسعه روستایی..... ۱۳۸

منابع و مآخذ فصل ششم..... ۱۴۴

فصل ۷. آینده نواحی روستایی؟ برنامه‌هایی برای مسیرهای ممکن توسعه..... ۱۴۷

چکیده..... ۱۴۷

۱-۷. به سمت حفاظت از فعالیت‌های کشاورزی؟..... ۱۵۰

۲-۷. گسترش احتیاج‌ناپذیر حاشیه‌نشینی شهری..... ۱۵۷

۳-۷. تقویت صنعت و تجارت..... ۱۶۲

سخن آغازین

توسعه پایدار توسعه‌ای است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تأمین کند بدون آنکه توانایی‌های محیطی و زیستی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهایشان به مخاطره اندازد. هدف اصلی توسعه پایدار، تأمین نیازهای اساسی، بهبود و ارتقای سطح زندگی برای همه، حفظ و اداره بهتر اکوسیستم‌ها و آینده‌ای امن‌تر و سعادتمندانه‌تر است.

روستاها کانون‌های مولد جامعه محسوب می‌شوند و تصمیم‌گیرندگان کلان باید با شناخت ظرفیت‌های روستایی، با رادیکال‌های مؤثر و جذاب شرایطی را فراهم کنند که جذابیت لازم برای حضور جمعیت در روستاها و تقویت اقتصاد آن مهیا شده و روند مهاجرت به شهرها معکوس شود.

از سال ۱۳۲۷ که اولین برنامه توسعه روستایی کشور تدوین شد، تلاش‌های پراکنده‌ای برای توسعه این مناطق کلید خورد و این امر در تدوین برنامه‌های عمرانی کشور نیز تا حدودی مورد توجه قرار گرفت، اما با جرأت می‌توان گفت به تاکنون اقدامی جدی، همه‌جانبه‌نگر و اثرگذار در راستای توسعه روستایی به منظور پیشگیری از پدیده مهاجرت به شهرها صورت نگرفته و با وجود انتقال امکانات پایه به مناطق روستایی و صرف هزینه‌های سنگین برای شاخص‌های رفاه، همچنان علامت سؤال بر روی درجۀ قابل مقوله مهاجرت به شهرها و خالی شدن بسیاری از روستاها از جمعیت وجود دارد.

تجربیات برنامه‌ریزی و توسعه روستایی در ایران نشان می‌دهد اهالی روستاها که از شناخت عمیقی در رابطه با بسیاری از فعالیت‌های توسعه‌ای مرتبط با محیط پیرامونشان برخوردار هستند، کنار گذاشته شده و حتی فراموش شده‌اند. به عبارتی، انگیزش‌ها و محرک‌های متنوعی چون اثربخش کردن برنامه‌ها یا کارآمد کردن آن‌ها، دستیابی به عدالت مکانی و انسانی و توانمندسازی مردم در نگاه کلاسیک شهرمحور در فرایند برنامه‌ریزی‌های

ملی و روستایی نادیده گرفته شده است. به طور کلی در راهبرد حداکثر دخالت دولت در توسعه روستایی، به مشارکت مردم در این فرایند توجهی نشده و هدف مشارکت مردم و نهادهای محلی و مردمی در فرایند برنامه‌ها موجب ناکامی در برنامه‌ها، افزایش هزینه‌ها، هدر رفتن سرمایه‌های انسانی، مادی و اجتماعی شده و سرانجام به شکاف و نارضایتی در بین مردم دامن زده است.

برای اینکه برنامه‌های توسعه روستایی بتوانند در توسعه نواحی روستایی، به‌ویژه در جهت فقرزدایی، رفع محرومیت کارآمد باشند، اصلاح رویکردها و راهبردهای گذشته و استفاده از روش‌های نوین در این زمینه ضروری است. با توجه به وضع موجود نواحی روستایی و تجارب حاصل از راهبردهای گذشته، در شرایط فعلی راهبرد توسعه همه‌جانبه و پایدار در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی کشور می‌تواند ضمن توسعه وضعیت کلی نواحی روستایی، در فقرزدایی و رفع محرومیت روستاییان و کشاورزان نیازمند نیز مؤثر و کارآمد باشد.

اکنون باید دید که فرایند توسعه روستاها به خود ناشی از فرایند تحول فکری و اندیشه‌ای و نهادسازی است و سامان‌های تازه را به زندگی می‌بخشد، چه ارتباطی با توسعه روستایی با مفهوم مورد اشاره ما دارد؟ در این ارتباط بحث توسعه پایدار و توسعه روستا در فرایند توسعه عمومی جامعه چه نقشی دارد؟ ثانیاً اینکه توسعه عمومی بر روستا چه تأثیری می‌گذارد؟ آیا واقعاً می‌توان انتظار داشت که روستا در تحول اندیشه جامعه نقش مؤثری داشته باشد؟

هدف اصلی این پرسش‌ها و تحلیل‌ها، به دست آوردن درک دیگری از ارتباط بین مسائل مربوط به توسعه منطقه‌ای و یا سرزمین و به طور ویژه مسائل مربوط به توسعه روستایی است. در انتها لازم است از آقای دکتر شهرام رئیسی دهکردی و همکاران ایشان آقای علی اسماعیلی خوشمردان و خانم رقیه اکبری افروزی که زحمت ترجمه به‌موقع و روان این اثر را تقبل نمودند و همچنین از آقای علیرضا نظری، مشاور این معاونت که با حساسیت زیاد، وظیفه هماهنگی و انتشار این اثر را به دوش کشیدند، تشکر کنم.

حسین میرشجاعیان حسینی

معاون امور اقتصادی